

AHLAK GELİŞİMİ

Doç. Dr. Tülin ŐENER

AHLAK GELİŞİMİ

- Bireyde var olan değerler sistemi, gelişimsel bir süreç içinde ortaya çıkmaktadır. Bu sürece AHLAK GELİŞİMİ denir.

-
- Toplumun kendinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilmesi için onu oluşturan insanların bazı kuralları içselleştirmesi gerekmektedir.

Bu kurallar:

- Bireyin başkaları ile nasıl iletişim kuracağı
- Başkalarını incitmekten nasıl kaçınacağı,
- Başkaları ile nasıl iyi geçineceği,
- İyi ve kötü davranışların neler olduğu

Temel Kavramlar

- **Ahlak;** bireyin doğru ve yanlış ayırt edebilmesini sağlayan değerler bütünüdür
- **Ahlaki gelişim;** ise çocuğun toplumun normları doğrultusunda, doğru ve yanlışla ilişkin kendi kişisel değerlerini oluşturabilme sürecidir.
- **Ahlaki Olgunluk:** Bireyin duygu, düşünce ve yargı, tutum ve davranışlarındaki her türlü ahlak dışılığı ve sapmayı hemen hissedebilmesini sağlayan mükemmellik düzeyidir
- **Ahlaki Kişilik:** bireyler, kendi benliğini, öz'ünü, bazı ahlaki taahhütler ve ahlaki özelliklerle tanımlarlar. Yaşamları açısından bu taahhütleri merkezi bir yere koymakta ve onları aşmaları durumunda benlik bütünlükleri tehlikeye girmektedir.

Ahlaki Gelişim Kuramları

- **Psikanalitik Kuram:** İçgüdüler denetlenmelidir. Suçluluk hissetmek iyidir.
- **Sosyal Öğrenme Kuramı:** İyi modeller sunulmalı ve yetişkin normları benimsenmelidir.
- **Bilişsel Gelişim Kuramları : Piaget ve Kohlberg**
- **Piaget Ahlaki Gelişim Kuramı:** Zihinsel gelişime paraleldir, yüzeysel ve somut olandan, derin ve soyut olana doğru ilerler
- **Kohlberg Ahlaki Gelişim Kuramı :** Bireyselden, toplumsala, toplumsaldan evrensele ilerleyen üç aşamalı gelişim
- Ahlaki davranış değil, ahlaki yargılama yeteneği araştırılmaktadır.
- Ahlaki gelişim evrenseldir.

Piaget ve Ahlak Gelişimi

- Piaget'ye göre 6 yaşın altında çocukların kuralları yoktur.
- 2 yaş civarı çocukların kurallar olmadan sadece oynadıkları görülmüştür.
- 2-6 yaş arasındaki çocuklar kuralların farkındadırlar ancak kuralların ne amaçla konduğunu ve onlar neden izlemek gerektiğini anlayamazlar.

- 6-10 yaş arasındaki çocuklar kuralları izlemekte tutarsızlık göstermekle birlikte kuralları kabul ederler. Onlar kuralların yüksek bir otorite tarafından konduğunu ve değiştirilemez olduğunu düşünürler. Ancak kuralı koyan kişi ortada yokken kuralları çiğneyebilirler.

- 10-12 yaşlarında ise aynı kurallarla oynayabilirler, kuralları oyuna yön vermek ve oyuncular arasındaki anlaşmazlıkları en aza indirmek için konduğunu anlayabilirler. Bireylerin anlaşarak kuralları değiştirebileceklerini kavrayabilirler.

Piaget'nin Ahlaki Gelişimi Kuramı

- Ahlak Öncesi Dönem: (0 – 4/5 yaş): Çocuk benmerkezci eğilimden dolayı başkasının bakış açısını anlayamaz, oyunda ve sosyal yaşamda kuralların varlığından haberdar değildir.
- Dışa Bağımlı Evre (Ahlaki Gerçekçilik) (6 – 11 yaş): Çocuk bu dönemde kuralların ve ilişkilerin sorgulanamaz olduğunu düşünmekte ve otoritenin görüşünü aynen kabul etmektedir. 7 – 8 yaşlarında *eşitlik ilkesi* devreye girer. Suç - ceza derecesini oranlar. Daha şiddetli cezalandıran suçlar, daha kötü suçtur.

Ahlaki Gerçekçilik

- Ahlak gelişiminde 11 yaşa kadar olan dönemdir. Bu dönemde ahlaki yargılar açısından başkalarına bağımlıdırlar. Yetişkinler tarafından konulan kuralları sorgulamadan kabul ederler.

- Dönemin sonuna kadar işlenen bir suçun önem derecesini, suça bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel sonuçlar belirler. Sonuçta daha fazla fiziksel zarara yol açan suçlar, daha az fiziksel zarara yol açan suçlara göre daha kötüdür. Kurallar ihlal edildiğinde ceza otomatik olarak verilmelidir.

Özerk Ahlak Evresi:

- 12 yaş ve üstünde görülen ahlaki gelişim evresidir.
- Çocuk kuralların değiştirilemez olmadığını, istenirse anlaşılabilir olarak değiştirilebileceğini, kuralların çiğnenmesi durumunda sonuçlara göre değil niyete ve koşullara göre karar verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

KOHLBERG ve AHLAK GELİŞİMİ DÖNEMLERİ

- Değişik yaş grupları ve sosyo-ekonomik düzeylerdeki bireylere ahlaki ikilemleri içeren belirli durumlar vererek onlara bu durumlarda nasıl tepkide bulunacaklarını sormuőtur.

-
- Kohlberg'e göre ahlak gelişimi aşamaları hiyerarşik bir sıra izler aşamalarda herhangi biri atlanarak daha üstteki düzeylere ulaşılamaz.

- Kohlberg (1969) Piaget'in kuramını geliştirmiştir. Kohlberg de Piaget gibi, kültürel sınırları açan, doğal olan ve bilişsel temele dayanan ahlak gelişimi evreleri üzerinde durmuştur.
- Kohlberg deneklerine Piaget'in hikyelerinden daha karmaşık ve daha derin ahlaki ikilemler içeren hikyeler okumuştur.
- Dolayısıyla da, Piaget'in ikili devresinin ötesine geçerek altı devreli, ergenlik ve yetişkinliğe uzanan ahlak gelişimi devreleri ortaya koymuştur.
- Kohlberg'in ahlak gelişimi devreleri giderek yükselen bir ahlak anlayışını içeren  düzey ve bunların her birindeki iki devre ile belirlenir.
-

Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Evreleri

- **I.DÜZEY; Gelenek Öncesi Düzey;** (Egosantrik Düzey)
 - Bu düzeyde kişi iyi-kötü, doğru-yanlış gibi kültürel kural ve değerlere açıktır. Ancak bunları, ceza ödül gibi fiziksel sonuçlarına göre ya da bu kuralları ortaya koyan kimselerin fizik gücüne göre değerlendirir. Bu düzey iki devreyi kapsar;
- **II. DÜZEY; Geleneksel Düzey:**
 - Bu düzeyde, kişinin bir üyesi olduğu ailenin, arkadaş grubunun yâda çevrenin beklentileri kendi başına değer taşır. Seçilen referans grubunun doğru kabul ettikleri, çocuğun gözünde de doğrudur. Buradaki tutum sadece sosyal düzen ve beklentilere uymak değil aynı zamanda onlara sadakattir. Mevcut sosyal düzenin korunması ve desteklenmesi ve bu düzenin kurum ve gruplarıyla özdeşleşmek önemlidir. Bu düzey iki devreden oluşur;
- **III. DÜZEY; Gelenek Üstü (Özerk ya da İlkeli) Düzey:**
 - Bu Düzeyde geçerliği ve uygulanırlığı olan ahlaki değerleri ve ilkeleri, bunları ortaya koyan grup ya da kişilerin yetkilerinden ve kişinin bu gruplarla özdeşleşmesinden bağımsız olarak tanımlama çabası görülür. İlk düzeyde otorite kişinin tamamen dışındadır. İkinci düzeyde kişi otoriteyi içselleştirmiştir, ancak sorgulamaz. Bu üçüncü düzeyde ise kişisel otorite oluşur. Kişi kendi seçtiği, üzerinde düşündüğü ahlak ilkelerine göre yargılarda bulunur. Bu düzeyde de 2 devre vardır;

- GELENEK ÖNCESİ DÜZEY içinde iki eğilim bulunmaktadır.
- 1. Evre : İtaat ve Ceza Eğilimi
- 2. Evre: Saf Çıkarıcı Eğilim

GELENEKSEL DÜZEY

(9-14 yaş)

- Bu düzeyde empatik düşünce öne çıkmaya başlar.
- 3. Evre : İyi Çocuk Eğilimi: Grubun beklentilerine ve kurallarına uygun davranma eğilimi görülür. İyi çocuk olma grubun hoşuna gitme ön plandadır.
- 4 Evre: Bu dönemde bireylerin akran gruplarından ziyade toplumun kurallarına ve yasalarına uygun davrandıkları gözlenir. Kanunlar soru sorulmaksızın izlenir.

GELENEK SONRASI DÜZEY (14 yaş ve üstü)

- Bireyin başkaları ve otoriteden bağımsız olarak izlemek istediği ahlak ilkelerini seçtiği ve kendine özgü değer sistemini örgütlediği düzeydir.

5. Basamak: Sosyal Sözleşme ve Anlaşmalara Uyuma Eğilimi:

- 5. Evre: Kanunların kullanımını ve değerleri görelî ve topluma özgüdür. Kanunlar demokratik olarak değiştirilebilirler. İnsan hakları gözetilerek konulmuş kural ve yasalara uygun davranma ön plandadır.
- Bu devrede doğru davranış, insan hakları ve toplum yararı gözetilerek toplum tarafından incelenip kabul edilmiş ilkelere uygun davranıştır.
- 6. Evre: Bu evrede doğru ve yanlış, sosyal düzenin yasa ve kurallarıyla değil, kişinin kendi vicdanıyla ve kendi geliştirdiği ahlak ilkeleriyle tanımlanır.
- Bu ilkeler somut ahlak kuralları olmayıp genel soyut ilkelerdir. Bunlar, evrensel adalet ilkelerini, insan haklarını ve insana saygıyı içerebilirler.
- Kohlberg yaptığı yeni düzenlemeye göre 5. ve 6. aşamaları birleştirmiştir.